

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR

Schweigaardsgt. 34 C, Postboks 3720 Gamlebyen,
0135 Oslo 1. Tlf.: (02) 68 18 00. Fax: (02) 67 34 19

LANDBRUKS SAMVIRKET

\0051u006.te

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR

Notat nr 6/90

ODDVAR M NORDNES (red.):

KRONIKKER OM NORGE OG EF

FORORD

Medarbeiderne ved Landbrukets Utredningskontor har skrevet en rekke kronikker som i hovedsak er tatt inn i Bondebladet. Enkelte er trykket i andre aviser. Vi har funnet det hensiktsmessig å samle en del av dette materialet i et eget hefte i vår notatserie. Artiklene i dette heftet er publisert i tiden mars/juni 1990.

Oslo, mai 1990

O M Nordnes

Landbrukets Utredningskontor

– administrativt underlagt Landbrukssamvirkets Felleskontor – er et samarbeidsorgan for:

Norges Bondelag, Norske Melkeprodusenters Landsforbund, Norges Kjøtt og Fleskesentral, Norske Eggsentraler, A.L. Gartnerhallen, Norske Felleskjøp, Norske Potetindustrier, Honningsentralen A/L, NRF-Avlslaget for Norsk Rødt Fe, Norsk Svineavlslag, Landteknikk, Gjensidige Forsikring, Fokus Bank A/S, Landkreditt.

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR

KRONIKKER OM NORGE OG EF

INNHALDSFORTEGNELSE:

Oddvar M Nordnes: HVA ER EF/EFTA-PROSESSEN?.....	3
Oddvar M Nordnes: EFs ACQUIS.....	7
Bjørn Strøm: VEKST I STORBYENE ER VIRKNINGEN AV DET INDRE MARKED.....	10
Oddvar M Nordnes: NORSK LANDBRUK OG EF.....	14
Oddvar M Nordnes: NHO OG EF-SPØRSMÅLET.....	19
Bjørn Strøm: HVA VEIER TYNGST I EFs MILJØPOLITIKK?.....	22
Ayse M. Bulak Hagelia: EF PÅ VEG MOT EN ØKONOMISK UNION.....	25
Bjørn Strøm: EUROPEISERING .. ?	28
Oddvar M Nordnes: EØS-FORHANDLINGENE.....	32
Oddvar M Nordnes: NÅR BLIR NORGE EF-MEDLEM?.....	35

Oddvar M Nordnes:

HVA ER EF/EFTA-PROSESSEN ?

Da Stortinget i mai 1988 diskuterte "Europameldingen" var dette første gang EF ble viet bred plass i en stortingsdebatt etter folkeavstemningen i 1972. Man konstaterte her at samarbeidet med EF gjennom handelsavtalen som vi inngikk i 1973 fungerte godt. Stortinget konkluderte med at vårt forhold til EF fortsatt skal ivaretas gjennom Handelsavtalen og at vi skulle styrke innsatsen i alle samarbeidsorganer og -ordninger som var etablert med EF.

Allerede i 1984 kom handelsministrene i de 18 EF- og EFTA-landene sammen til et møte i Luxembourg hvor man gjorde opp status for utviklingen i samarbeidet. Man var på dette tidspunktet i hovedsak ferdig med alle overgangsordninger og kunne diskutere muligheter for videre utvikling av forbindelsene. Dette resulterte i det man kaller "Luxembourg-prosessen" med en lang rekke arbeidsgrupper - ca 25 stk - som tar for seg ulike saksområder. For landbruk ble det bl.a. satt ned en gruppe som skulle se på mulighetene for utvidet samhandel med bearbeidde landbruksprodukter og en gruppe skulle se på spørsmål vedrørende bioteknologi.

Da EF-kommisjonens president - Jacques Delors - holdt sin årlige tale til EF-parlamentet i januar 1989, slo han fast som sin oppfatning at "Luxembourg-prosessen" var altfor treg og tidkrevende. Han inviterte EFTA-landene til å være med på et utvidet samarbeide med felles beslutningsprosedyrer og felles administrative institusjoner.

Da statsministrene i EFTA-landene møttes i Oslo i mars, besvarte man Delors invitt positivt. Man sa seg rede til å arbeide for "størst mulig realisering av fri bevegelse av varer, tjenester,

kapital og personer, med det siktemål å skape et dynamisk og enhetlig økonomisk rom". Samarbeidet skulle omfatte flere områder enn bare de som ble skissert for å gjennomføre "det indre marked".

For å administrere et " europeiske økonomiske samarbeidsområde" (EØS) uttalte regjeringssjefene at de var "rede til sammen med EF å undersøke måter for å oppnå et mere strukturert fellesskap med felles beslutningsprosesser og felles administrative institusjoner med sikte på å gjøre vårt samarbeid mer effektivt".

Statsministrenes viljeserklæring gir opphavet til det som kalles "Oslo-prosessen" og som resulterte i arbeidsgrupper innen de forskjellige områdene man ville ha med i denne prosessen. Det var 1) fri varebevegelse, 2) fri kapitalbevegelse og tjenesteyting, 3) fri bevegelse av personer, 4) andre samarbeidsområder som forskning, undervisning, miljøspørsmål etc, og til sist; 5) juridiske og institusjonelle spørsmål.

Rapporter fra de fire først gruppene forelå i juli 1989 og den siste rapporten kom i oktober, men ingen er offentliggjort.

Stortinget ble orientert om Oslo-prosessen gjennom møter i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, men det var misnøye med informasjonstilgangen. Særlig ble det i forbindelse med stortingsvalgkampen kritisert at ikke arbeidsgruppene rapporter ble offentliggjort.

Regjeringsskiftet i oktober førte ikke til større åpenhet og tempoet i Oslo-prosessen synes heller å øke i den forstand at EFTA-landene pålegger seg å skulle ha et forhandlingsmandat ferdig til 20. mars 1990. Regjeringen har støtte for sin arbeidsform, tempo og målsettingene for prosessen i Stortinget, men dette er en støtte som bygger på mange motstridende taktiske interesser. Støtten er senest kommet til uttrykk i en stortingsinnstilling 28. november 1989, foruten at handelsminister Five gav en redegjørelse for Stortinget 21. februar i år. Denne er enda ikke debattert, men reaksjonene har kun vært positive.

EF- og EFTA-landene er nå inne i en "sonderingsfase" og siktemålet

for EFTA-landene har vært å ha et forhandlingsmandat ferdig før EF fastlegger sitt forhandlingsmandat. Tankegangen er at EFs mandat vil ligge nær opp til det som kan forventes å ville bli forhandlingsresultatet og alle hovedprinsipp må derfor være avklart før forhandlingene offisielt er kommet i gang. Var det noen som snakket om å skyte seg selv i foten?

Det kan være verdt å merke seg er at Delors også i januar i år taler til EF-parlamentet. Det lille han sier om EFTA kan tolkes dit hen at han har relativt liten tiltro til at man oppnår resultater. Denne mere avvisende tonen kan skyldes at Delors egentlig gikk lenger i sin invitasjon til EFTA-landene i fjor enn han hadde politisk støtte i EF til å gjøre.

Det kan også være at kravene fra EFTA-landene om å delta i EFs beslutningsprosess oppleves som urealistiske fordi bl.a. Sveits har tatt forbehold om ikke å ville avgi så mye av sin selvråderett til en overnasjonal myndighet som dette forutsetter.

EFTA-landene har måttet godta at EFs "acquis" (uttales "aki") skal legges til grunn innen alle samarbeidsområdene. Dette innebærer at man godkjenner Romatraktaten, alle direktiv og domsavsigelser som grunnlag for samarbeidet og man må også være forberedt på å ta de endringer som senere måtte komme.

Dette reiser en lang rekke med vanskelige avgrensninger, - det er en enormt stor jobb å skulle sammenligne det norske lov- og regelverk med tilsvarende i EF for å finne ut hvor man skal ta forbehold.

For landbruket trodde man lenge at spørsmålet var enkelt fordi landbruk ikke skulle være med i harmoniseringen til EFs indre marked. Problemet her er at hva man legger i begrepet landbruk og landbrukspolitik er forskjellig.

Når det gjelder landbruksprodukter finnes det varelistes både i tilknytning til Romatraktaten og til EFTA-avtalen fra 1960. Trolig vil man lett bli enige om å unnta primærproduksjonen, men det kan melde seg flere spørsmål om bearbeidede varer.

For driftsmiddel gjelder at gjødsel og plantevernmidler er industrivarer og det vil være vanskelig å beholde særnorske

regler. Også innen områder som veterinærbestemmelser og plantesunnhet ønsker EF en harmonisering og mulighet for øket samhandel.

Tanken med den EF/EFTA-prosessen som nå kjøres er at den skal lede fram til en avtale i løpet av 1991, og at den eventuelt skal tre i kraft fra 1. januar 1993. Om dette vil la seg gjøre og hvor omfattende en slik avtale vil kunne bli, kan det herske delte meninger.

Oddvar M Nordnes:

EFs acquis

I diskusjonen om Norges forhold til EF dukker det stadig opp nye ord og forkortinger. Noen og enhver kan ha problemer med å holde styr på hva som ligger i disse sjargonguttrykkene. Klarest ble dette demonstrert i Nationen forleden hvor en handfull stortingsrepresentanter ble stilt en del spørsmål om "det økonomiske samarbeidsområdet" - EØS.

Tilgangen på informasjon om EF, oppbygging, virkemåte etc er blitt ganske omfattende. I det arbeidet som omtales som EFTA/EF-prosessen kan det være vanskeligere å finne fram til den informasjon man ønsker.

EF - De Europeiske Fellesskap - bygger på tre traktater. Avtalen om Det Europeiske Kull- og Stålfellesskap - EKSF - ble etablert allerede i 1950 mellom Vest-Tyskland, BeNeLux-landene, Frankrike og Italia. I 1957 undertegnet de samme landene en avtale om fredelig utnyttning av atomenergi - EURATOM - og en avtale om europeisk økonomisk samarbeide - EEC. Det er denne siste som blir omtalt som Romatraktaten. Alle tre traktatene administreres under ett. Det vil si at EF-parlamentet, EF-kommisjonen, EFs ministerråd og EFs domstol må forholde seg til alle tre traktatene. Med basis i disse "grunnlovene" har man i EF vedtatt et meget stort antall forordninger, direktiver, beslutninger og anbefalinger. Noe av dette lov- og regelverket får direkte virkning i det enkelte medlemsland foran landets egne lover. For direktivene gjelder at det enkelte land etter noen tid skal ha sørget for endringer i eget lovverk slik at det faller sammen med bestemmelsene i direktivene.

Brudd på EFs lov- og regelverk kan klages inn for EF-domstolen.

Slike klager kan rette seg mot et medlemsland, bedrifter eller enkeltpersoner. Gjennom domspraksis blir lovverket fortolket og man får grensedragning mellom hovedregel og unntaksordninger, praksis for når ulike lovhjemler kommer til anvendelse og man setter kanskje nye grenser for hvor langt det nasjonale lovverket får gjelde.

Summen av EFs traktater, direktiver etc. og domspraksis utgjør det man kaller "den felles kunnskap" - "acquis communautaire" - til daglig omtalt og uttalt som EFs "aki".

I bestrebelsene på å lage et samarbeide mellom EF og EFTA-landene som skal være mere omfattende enn det vår frihandelsavtale for industrivarer er, har EFTA-landene godtatt at EFs *acquis* skal danne grunnlaget. Det betyr at man må sammenligne sitt eget lands lover og regler med EFs, og ta forbehold på alle de feltene man ikke vil ha felles regler. I denne sammenhengen er det et problem at det kan oppstå behov for å endre lovene, og fortolkningen kan endres over tid. Dette nødvendiggjør en felles beslutningsprosedyre og felles domsstol mellom EF og EFTA-landene. Her kommer man inn på spørsmål om suverenitetsavståelse i et omfang som kan skape bekymring.

Å vurdere konsekvensene av lover og regler eller mulighetene for ulik fortolkning er ikke lett.

I flg § 36 i Romatraktaten kan et land hindre omsetning av varer ut fra hensyn til sikkerhet, orden, moral, sunnhet m.v. Slike bestemmelser må imidlertid ikke virke konkurransforvridende mellom medlemslandene.

Et mye omtalt eksempel er en sak hvor Vest-Tyskland nektet import av solbærlikør (= fransk: *cassis*) fra byen Dijon i Frankrike, ut fra at den inneholdt mindre alkohol enn tysk likør. Dette skulle kunne medføre øket forbruk, - hevdet tyskerne. Franskmennene så dette som et forsøk på teknisk handelshindring og gikk til EF-domstolen. Dommen i denne saken - "Cassis de Dijon" -, uttrykker klart prinsippet om at en vare som lovlig kan selges i et medlemsland, ikke kan nektes solgt i et annet medlemsland selv om

man her har andre og eventuelt strengere krav.

I EFs miljølovgivning heter det for eksempel at det enkelte land kan vedta strengere regler enn fellesskapet har, bare slike bestemmelser ikke bryter med traktaten for øvrig. Denne bestemmelsen har gitt opphav til flere rettssaker hvorav enkelte er blitt helt avgjørende for tolkningen av Romatraktaten. Et eksempel fra EF-domstolen kan være det danske forbudet mot salg av øl på boks. I dette tilfellet fikk danskene opprettholde sitt forbud mot import av øl på boks til tross for at denne varen er akseptert ellers i EF. I dette tilfelle var det argumentasjonen om miljø og forsøpling som slo gjennom.

Spørsmålet om hvordan Norge skal forholde seg til utvidet samarbeide med EF, er trolig det viktigste spørsmålet som er oppe i denne stortingsperioden. Det kan derfor ikke tillates at stortingsrepresentantene stiller seg likegyldig til det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS).

Viktigere enn å kunne delta i en verbal gymnastikk med franske og engelske forkortinger og uttrykk, er at man engasjerer seg i hvilke valg det er snakk om å gjøre, samt at man får fram konsekvenser for det framtidige norske samfunnet av eventuelt å skulle gi seg inn under EFs "aki".

Bjørn Strøm:

VEKST I STORBYENE ER VIRKNINGEN AV DET INDRE MARKED

Utvikler EF seg i retning av en bystatsallianse slik den gamle hanseatiske liga var bygget opp ? Er det tilbakekomsten av "Bystatens Europa" - slik vi kjenner den fra historien om det gamle Hellas og middelalderens Italia og Tyskland - som vi aner omrisset av ved utviklingen av EFs indre marked ? Spørsmålene faller naturlig inn i sin sammenheng i det vi åpner siste nummer av EF-avisen som blir utgitt av EF-kommisjonens kontor i København. Temaet er Europas nye vekst-sentre og vekst regioner.

Professor i geografi, Christian Wichmann, lar seg intervjuet av EF-avisen og peker på behovet for Danmark til å satse på København-området. Det er i byene vekstpotensialet i "det indre marked" befinner seg. Det er konkurransen mellom regionene hvor bysenterets komparative fordel vil avgjøre i hvilke grad vekstimpulsene fra "det indre marked" kan nyttiggjøres. Derfor gjøres budskapet enkelt og entydig - sats på København. EF-avisen peker på at den danske hovedstad har konkurrenter. Svenskene med Stockholm er en, og i sør ligger en annen sterk konkurrent - Nord-Tyskland og Hamburg. Hamburg - med sin fortid i den Hanseatiske liga, beliggende ved den viktige vannveien Elben, med jernbaneknutepunkt, og med motorvei direkte til Berlin - betraktes som det nordlige toppunktet i det nye bystatseuropa. Hvis da ikke København innfrir sin ambisiøse målsetning om å bli Nord-Europas sentrum "til lands, til vanns og i luften". Vi kan kanskje føye inn at andre danske regioner er litt mer forsiktige med hensyn til ambisjonene, men også Århus ser for seg vekstmuligheter. Det viktige for Danmark er uansett å skape vekst i København distriktet og gjøre København området til en av de 20 største byregioner i Europa.

Litt nord for København ligger den norske hovedstad som det norske vekstsenter. I EF terminologi hadde man gjerne betraktet Oslo som et lokalt vekstsenter for Norge. De synlige bevis for denne vekst er lokalisert på Aker-brygge og i område rundt den gamle Østbanen. Selve symbolet for osloveksten er et luftslott av et hotell som selvfølgelig er Nord-Europas høyeste bygning. Problemene med Oslos plass i Europa er knyttet til tåke på Hurum og distriktpolitikernes innblanding i lokaliseringsspørsmål på Stortinget. Det er derfor ingen stor overraskelse at flertallet av befolkningen i dette området stiller seg åpent for et EF-medlemsskap. Det er jo i byene at framtidens vekst i Europa vil komme, og det er ingen grunn til at den vanlige osloinnbygger skal stille seg tvilende til Oslos konkurransedyktighet. Nord-Europas høyeste luftslott er den beste garanti for suksess. Eller er det her vi må stille et lite spørsmålstegn ? Kan danskenes satsing på København - som jo er en klart større by en Oslo - være et lite signal om at det ikke er så enkelt "å bygge luftslott" i EFs "indre marked". Det kan faktisk forholde seg slik at skal en ha suksess innenfor det nye "bystatseuropa" må en faktisk satse nasjonale ressurser på de nasjonale sentra.

I Norge har vi en politisk tradisjon for å forsøke å ta enkelte distriktpolitiske hensyn, og da tenker vi oss at det er områder utenfor sentra som skal prioriteres. I en situasjon hvor vi skal nyttiggjøre oss vekstimpulsene fra "det indre marked" må vi føre en ny og motsatt "distriktpolitikk". Vi må i større grad enn tidligere satse mer av våre nasjonale ressurser på sentrumsregionen og dens bysentra. Dette betyr at vi må satse tilsvarende mindre på andre områder. Skal Oslo lykkes i "bystatens" Europa må landet ellers være villig til å satse på Oslo. Belønningen - den økonomiske vekst - tilfaller sentrumsregionen, og ikke nødvendigvis dem som har vært med og satset hvis disse befinner seg utenfor regionen. De fleste befinner seg utenfor sentrumsregionen, og er dermed avskåret fra et direkte utbytte av sentrumsveksten.

Konsekvensene for distriktsnorge ved EF-EFTA tilpasningen og et eventuelt EF-medlemsskap kan vi i dag bare ane. Området er

komplekst, men desto mer viktig. Hvis det er slik at det er de store byene og byregionene som kommer til å nyte godt av veksten i "det indre marked" - hva da med utkantene? I EF har man sett dette problemet og lagt opp til en regionalpolitikk for å motvirke enkelte negative konsekvenser. Programmene er i stor grad fundert på hjelp til fattige områder, og komponert for å hjelpe distriktene i Sør-Europa. Igjen en bekreftelse på at også EF ser at veksten vil komme de sterke og sentrale byregioner til gode. I Norge - Norge som i en europeisk sammenheng er en utkant i seg selv - har vi foretatt oss svært lite med hensyn til å undersøke konsekvensene av tilpasning og EF-medlemskap for distriktene.

Det må derfor betraktes som en middels skandale at Finansdepartementet ikke har villet innvilge, har utsatt og skal behandle på nytt en søknad om å foreta en analyse av regionale forhold knyttet til EF-tilpasningen. Norsk Institutt for By og Regional forskning (NIBR) har utarbeidet et slikt prosjekt. Prisen NIBR satt på oppdraget kan neppe betraktes som konkurransedyktig, men det var da heller ikke meningen. At departementet ville sende oppdraget til Skottland er interessant. Det kan bety at man ønsket utenforstående til å se på Norge, distriktspolitikken og virkninger av EF-tilpasning slik at konklusjonene ikke skulle være påvirket av hjemlig politisk debatt. Da burde departementet plassert alle utredningene til de frivillige organisasjonene i utlandet, og lagt inn som kriterium for tildeling av midler at arbeidet skulle utføres av et utenlandsk fagmiljø. En annen årsak kan ligge i at departementet ikke ser det som særlig ønskelig at det kommer for mange analyser omkring dette spørsmålet. Dessuten har jo regjeringspartiet Høyre alt før valget i 1989 utredet spørsmålet. Her var konklusjonen at for Norges vedkommende ville det meste av veksten skje i distriktene. Utkantene i Norge ville, i motsetning til resten av Europas utkanter, oppleve og få mest nytte av vekstimpulsene fra "det indre marked".

Alle kan ikke ha rett i sine antakelser og analyser ettersom disse kan betraktes som gjensidig utelukkende. Noen tar altså

feil. Det bør kanskje presiseres at å utrede konsekvenser for distrikter og utkanter ved EF-tilpasning er noe det ikke må ventes med. Dette bør iverksettes før EF/EFTA-toget bryter lydmuren, og noen finner på å melde oss inn i EF på basis av utkantstrøkenes vekstmuligheter. Kanskje skulle også Oslo-borgerne stille en del kritiske spørsmål før de gir blanko fullmakt til å innta en plass blant "EFs bystater" som aspirant til å være Nord-Europas hovedstad.

Oddvar M Nordnes:

NORSK LANDBRUK OG EF

Da Storbritannia søkte EF-medlemskap i 1961, mente norske myndigheter at Norge måtte gjøre likeså. Etter en lang prosess lå forslaget til medlemskapsavtale på bordet i 1972. Den ble imidlertid avvist av et flertall av det norske folk gjennom en folkeavstemningen i september 1972, hvor 53,5% sa nei. Argumentasjonen mot et norsk EF-medlemskap spente over et vidt register. Landbruk var et av flere emner som engasjerte.

På det tidspunkt medlemskapsforhandlingene fant sted, framsto landbrukspolitikken i EF som det politikkområde hvor man hadde lyktes å få til en vellykket felles politikk. I forhandlingene med Norge avviste EF å kunne innrømme varige unntaksordninger for norsk landbruk. Etter en overgangsperiode skulle EFs landbrukspolitikke gjelde fullt ut. De konsekvensanalyser som ble foretatt, viste at dette ville endre strukturen i norsk landbruk på en dramatisk måte.

Da forslaget om norsk EF-medlemskap ikke førte fram, ble det i stedet inngått en handelsavtale mellom Norge og EF i 1973. Denne avtalen er nær identisk med tilsvarende avtaler som de øvrige EFTA-landene har med EF, og berører norsk landbruk i liten grad. Det har vært stor enighet i Regjering og Storting om at Norges forhold til EF er vel ivaretatt gjennom handelsavtalen, og at det således ikke er aktuelt å søke om medlemskap. Drøftingene mellom EF og EFTA om en videreføring av handelsavtalene, demokratiseringen i Øst-Europa og en økende vilje til medlemskap i flere politiske partier i Norge, ser ut til å kunne sette medlemskaps spørsmålet på dagsorden til stortingsvalget i 1993.

Lav selvforsyningsgrad

Landbrukets rolle i medlemskapsdebatten i 1972 sprang ut fra de marginale naturgitte forutsetninger vi har i Norge for landbruksdrift. Samtidig som landbruket med sine store ringvirkninger representerer en bærebjelke i norsk bosettings- og samfunnsstruktur. Disse grunnleggende elementene har fortsatt gyldighet. Matvareproduksjonen i Norge dekker bare halvparten av befolkningens energibehov. Kornproduksjonen i 1989 dekket bare 60% av behovet til matmel og kraftfôr, - alt sukker importeres. Det dyrkede arealet i Norge utgjør bare 2,3 dekar pr innbygger. Til sammenligning har de 12 EF-landene 4 dekar pr innbygger.

I Norge er det dyrkede arealet fordelt på ca 95.000 bruk, som gir en gjennomsnittsstørrelse på ca 100 dekar (10 ha). Dette er vesentlig mindre enn hva vi finner i land som Danmark, Vest-Tyskland og EF som gjennomsnitt. Samholder vi dette også med at Norge har et kostnadsnivå som ligger godt over EF, gir det seg selv at norsk landbrukspolitikk har en annen utforming enn EFs. Beregninger foretatt av OECD, viser at ca 40% av inntektene til bøndene i EF skyldes skjerming mot verdensmarkedsprisen og andre landbrukspolitiske tiltak. Tilsvarende tall for Norge viser at ca 75% av bondens inntekt ville falt bort dersom man skulle lagt seg på verdensmarkedets prisnivå og også fjernet landbrukspolitiske tiltak forøvrig.

Ulike målsettinger for landbrukspolitikken Norge -EF

Landbrukspolitikken i Norge føres på basis av målsettinger vedtatt av Stortinget. Disse målsettingene omfatter:

- produksjonsomfang
- bondens inntektsnivå
- effektivitetsnivået i landbruket
- distriktpolitiske hensyn
- miljømessige forhold.

Produksjonsmålet er todelt; matvareproduksjon og grovfôrproduksjon. Landets behov for melk og melkeprodukter, kjøtt, egg,

poteter og lagringssterke grønnsaker, skal dekkes fullt ut. For mindre lagringssterke grønnsaker, frukt og bær, er målet å dekke så mye som mulig av behovet. Målet for grovfôrproduksjonen forutsetter at størst mulig del av fôrforbruket til melk- og kjøttproduksjonen skal dekkes, og kraftfôrforbruket skal i større grad dekkes gjennom øket kornproduksjon.

Inntektsmessig forutsettes det at yrkesutøverne i landbruket oppnår økonomiske og sosiale likeverdige forhold med ansatte i industrien. I denne sammenhengen blir de positive levekårs-elementene som er knyttet til det å være bonde verdsatt og reduserer den pengemessige godtgjørelsen til bonden med nærmere 10%. Effektivitetsutviklingen i landbruket skal tilfredsstillende alminnelige samfunnsøkonomiske krav og tilpasses den vekt som legges på andre samfunns- og landbrukspolitiske mål. Effektivitetsveksten har vært sterkere i landbruket enn i industrien i hele etterkrigstiden.

Landbruket inngår som et vesentlig element i norsk distriktspolitikk. For å opprettholde bosettingen og sikre ressursutnyttningen, arbeides det for en variert bruksstruktur med såvel heltids familiebruk som bruk som kan drives i kombinasjon med annen virksomhet. Miljømålsettingen foreskriver at landbruket skal bidra til å realisere de generelle samfunnsmessige mål for miljø- og ressurspolitikken. Landbrukets egne forurensninger skal begrenses og landbruket skal bidra til resirkulering av organisk materiale fra andre sektorer. Produksjonsgrunnlaget skal ikke forringes og dyrket eller dyrkbar mark må ikke bygges ned.

Sammenholder vi de norske målsettingene for landbruket med EFs landbrukspolitiske mål, finner vi klare forskjeller.

Romatraktaten, artikkel 39, fastslår at den felles landbrukspolitikk har til formål å;

- øke landbrukets produktivitet
- herigjennom sikre bøndernes levestandard
- stabilisere markedene
- sikre forsyningene
- sikre forbrukerne rimelige priser.

Det heter videre at man skal ta hensyn til landbrukets særlige karakter og at landbruket er en del av økonomien som helhet.

Likheten i målsettingene går først og fremst på det forsyningsmessige aspektet. I EF-området hadde man et stort behov for matvareimport etter krigen. Landbrukspolitikken har ført til at man nå presser verdensmarkedsprisen. Forskjellene i målsettingene er knyttet til bondens økonomi, effektivitetskrav og viljen til å bruke landbruket som et samfunnspolitisk instrument. Norsk landbrukspolitikk bygger også på målsettinger for miljø- og ressurshensyn, noe som EF ikke har med.

Virkemidler.

Virkemiddelbruken tar både i Norge og EF utgangspunkt i en streng skjerming mot verdensmarkedet. Norge benytter kvantitative restriksjoner, mens EF har valgt variable importavgifter. I Norge har bonden gjennom sine organisasjoner forhandlingsrett med staten for å fastsette årlige priser og landbrukspolitiske tiltak. I denne forbindelse er det utviklet et omfattende sett av modellbruksberegninger som viser effekten av ulike prisendringer og landbrukspolitiske tiltak. I EF blir priser og ordninger fastlagt av Ministerrådet.

I EF var ordningen med intervensjonspris å oppfatte som en garantert minstepris. I Norge har hovedregelen vært at det avtales "mål-priser" som kan oppnås under gitte forutsetninger. Bl.a. bærer landbruket i Norge selv kostnadene med eventuell overproduksjon. Dette er kommet til i EFs landbrukspolitikk senere. Markeds- og produksjonsregulering ivaretas i Norge gjennom landbrukets egne organisasjoner med lovhjemler tilbake til 1930-årene, mens disse oppgavene i EF i hovedsak er tillagt FEOGA.

Når det gjelder landbrukspolitiske tiltak har man i Norge en omfattende "flora" for å utjevne geografiske og strukturelle forskjeller. Ca 45% av inntektstilleggene gis gjennom slike

tiltak og ca 55% gjennom pris. FEOGA bruker ca 5% av sitt budsjett til "tiltak", resten er knyttet til pris og markedsregulering. Den nasjonale medfinansieringen i EF har liten betydning i sammenligningen med Norge. Monetære utjevningsbeløp og forskjeller i skatt- og avgiftsordninger i EF må trekkes inn i bildet ved sammenligning av bondens økonomiske situasjon.

Dramatiske konsekvenser av medlemskap.

Gjennom utredningsarbeide foretatt i 1989, har vi sett på EFs landbrukspolitikk, slik den bl.a. kommer til uttrykk i Bayern, og satt disse forutsetningene inn i norske modellbruk. Beregningene viser inntektsreduksjoner på ca kr 100.000,- pr årsverk (à 1975 timer). Dette illustrerer klart det dramatiske omstillingsbehov som ville melde seg i norsk landbruk ved et eventuelt medlemskap i EF. En slik omstilling ville også medføre betydelige konsekvenser for bosettings- og samfunnsstrukturen i Norge.

Oddvar M Nordnes:

NHO OG EF-SPØRSMÅLET

Næringslivets Hovedorganisasjon - NHO - ble etablert 1. januar 1989 ved en sammenslåing av Norsk Arbeidsgiverforening - NAF - Norges Industriforbund og Norges Håndverkerforbund.

Av disse organisasjonene var det Norges Industriforbund som i særlig grad var opptatt av utviklingen i EF og som ønsket en debatt i Norge om vår tilknytning. Problemstillinger rundt næringslivet og internasjonalisering ble da også fra starten med som et satsingsområde for å markere NHO.

Lanseringen av NHOs standpunkt om medlemskap i EF falt i tid sammen med EF-president Jacques Delors invitt om å styrke samarbeidet mellom EF og EFTA ved å bygge opp overnasjonale organer i EFTA. Den prosess som Delors utløste, har bidratt til ytterligere å fokusere på NHOs holdning. Fra flere hold ble det pekt på at NHO ikke hadde foretatt en tilfredsstillende organisasjonsmessig behandling av sitt EF-standpunkt. Denne kritikken er imøtekommet ved at man tok opp spørsmålet i hovedstyre og generalforsamlingen før jul.

Fra enkelte hold pekes det på at man burde hatt en behandling i distriktsapparatet forut for dette. Man kan anta at det da ville kommet fram større meningsforskjeller med hensyn til hva som skulle være en endelig målsetting.

NHO startet ganske omgående prosjektet "Norge i Europa" med det formål å informere og påvirke medlemsbedrifter, myndigheter, media og opinion med sikte på en bestemt holdning til utviklingen i Europa.

På kort sikt er målet å bidra til en best mulig tilpasning til EFs indre marked. På lengre sikt er målet norsk medlemskap i EF for "å sikre reell medbestemmelsesrett over viktige deler av

rammebetingelsene for norsk næringsliv"

Hva man vil vektlegge under rammebetingelser kan være noe forskjellig. For den delen av næringslivet som er eksportrettet vil naturligvis markedsadgang ute være avgjørende, men man må også ha et kostnadsbilde som gjør at man er konkurransedyktig. Herunder vil kapitaltilgang til egen finansiering, og for å kunne yte varekreditt, være viktig. Kapasitet til egen produktutvikling og det å kunne få del i teknologiske nyvinninger har også betydning for å bli oppfattet som aktuell leverandør.

Tilgangen til EFs indre marked står sentralt enten vi diskuterer norsk tilpasning eller man tenker på medlemskap. Det er ikke bare snakk om friest mulig flyt av varer, men også av kapital, tjenesteyting og personer.

Ser vi på handelsavtalen Norge inngikk med EF i 1973, tar denne sikte på fri flyt av industrivarer. (Det samme er formålet for EFTA-avtalen som ble inngått i 1960). Etter en overgangsordning hvor man bygget ned ulike former for handelshindringer, kom EFTA- og EF-landenes ministre sammen i Luxembourg i 1984. Her kunne man slå fast at EF- og EFTA-landene tilsammen fungerte som et stort frihandelsområde for industrivarer hvor tollhindringer ikke lenger eksisterer.

En innvending som ofte reises er at forskjell i teknologisk utvikling og også aktiv bruk av krav til standard virker handelshindrende. For å motvirke dette finnes det flere internasjonale fora som arbeider med lik standardisering, og dette er et arbeide Norge drar nytte av uavgengig av tilknytningsformen til EF.

Uten å gå nærmere inn på alle argumentene, kan vi slå fast at industrivarer flyter relativt fritt innen EFTA og EF som et felles frihandelsområde. I så henseende er det lite å hente ved medlemskap. Når det gjelder landbruks- og fiskeriprodukter er situasjonen noe annerledes, men det er grunn til å understreke at avsetningen av fisk til EF ikke har vært noe stort problem. Tvert i mot er det slik at det er råstoffmangel som trekkes fram som kystnorges problem i dag.

Innen forskning og utvikling er det et omfattende samarbeide mellom EFTA- og EF-landene. Utviklingen innen f.eks. oljeindustrien viser også at Norge har en betydelig egenkapasitet til å få fram nye løsninger. Det vil derfor heller ikke på dette feltet være avgjørende momenter for norsk medlemskapstilknytning til EF.

Kapitaltilgangen har vært sett på som en skranke først og fremst ut fra at Norge i en periode har hatt et tildels meget høgt rentenivå. Dette er i stor grad løst ved åpning for utenlandsk finansiering og ved at norsk rentenivå er i ferd med å tilpasse seg nivået i andre land. Det er i denne sammenhengen viktig at vi har en kostnadsutvikling som ikke avviker vesentlig fra de land vi skal selge varer til. Ser vi på de variasjoner i kostnadsutvikling etc. vi finner i EF, er det en god illustrasjon på at EF-medlemskap ikke automatisk løser den type problemer.

Finnes det så ikke holdbare argumenter norsk næringsliv kan bruke for medlemskap i EF?

Jo, naturligvis gjør det det!

Det norske samfunnet er bygget opp med en relativt stor andel - ca 1/3 - av næringsvirksomheten knyttet til vareeksport eller tjenesteyting for andre land, og det er viktig for oss at disse virksomhetene går gått. Både for denne delen og det øvrige nærings- og samfunnsliv gjelder at vi gjennom en blandingsøkonomi med stor offentlig inngripen har søkt å legge til rette for mest mulig balansert utvikling i landet. Til tross for denne viljen, ser vi at det er evnemessige grenser som særlig kommer til syne i deler av landet i dag.

Ved et EF-medlemskap ville Norge nødvendigvis pengemessig bli nettobidragster til fellesskapet. Det vil bety at vår evne til å ivareta egne samfunnsmessige mål svekkes.

Når det gjelder viljen til å styre en utvikling, er den i dag åpenbart større i Norge enn i det system EF representerer.

Nettopp dette - at EF har mindre evne og vilje til å styre en samfunnsmessig utvikling - kan framstå som det sterkeste medlemskapsargument for mange.

Bjørn Strøm

HVA VEIER TYNGST I EFS MILJØPOLITIKK?

Tilpasning til - og medlemskap i - EF gir få grenser for norsk miljøpolitikk, skal vi tro Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) som har utarbeidet et hefte om "EF og miljøvernet". Der konstateres det at EFs miljøpolitikk er inne i en dynamisk utvikling, og at det er denne dynamikk som skal legges til grunn når EFs miljøpolitikk vurderes.

Nå er det slik at EF har hatt myndighet til å fatte miljøpolitiske beslutninger siden Enhetsakten trådte i kraft (1987). Den miljøpolitiske dimensjon er derfor av relativt ny dato innen EF, men det betyr ikke at miljø har vært en ikke-sak tidligere. Det første miljøprogrammet ble lagt fram i 1973, og det har vært stadige tilløp til politikk på dette område.

Når så EF fikk myndighet til å utforme miljødirektiver, og EF kommisjonen fikk rollen som miljøpådriver innen EF, ble det også trukket opp rammer for aktiviteten. Selve beslutningsprosedyren, hvor Ministerrådet er beslutningstaker, krever enstemmighet for å fastsette minimumskrav. Dette gir den enkelte medlemsstat stor innflytelse - med hensyn til å få til en lavest mulig standard. Dette problemet var man klar over, og man bygde inn en "miljøgaranti" - en garanti om at et medlemsland kan vedta strengere miljøkrav enn EFs minimumskrav. På den annen side blir denne garantien underlagt en ikke uvesentlig bestemmelse. Strengere miljøkrav i et medlemsland må ikke virke konkurranseforvridende og proteksjonistisk. Miljøregler må ikke være forstyrrende for varenes frie bevegelse utfra prinsippet om at "en vare godkjent i ett medlemsland også automatisk er godkjent i et annet".

Når NHO understreket at det er få begrensninger på nasjonal miljøpolitikk i forhold til EFs regelverk, er det miljøgarantien det siktes til. "Beviset" for hvor operativ denne garantien er er den etterhvert så berømte flaskepantsaken i Danmark. Den omhandlet de danske bestemmelsene om returembalasje, hvor enkelte konsern innen EF mente dette var konkurranseforvridende og proteksjonistisk, de klaget til EF-Kommisjonen, som så anla sak mot Danmark ved EF-domstolen. Utfallet var at Danmark vant saken, bl.a. fordi dette var et påbud som gjaldt alle, og fordi man i dette tilfellet satte miljøhensyn framfor hensyn til fri konkurranse.

Et annet sentralt punkt i NHO-argumentasjonen er at det kun er et fåtall områder hvor norsk lovgivning er vesentlig strengere enn EFs. Det er "bare" på områder som merking av kreftframkallende stoff, matvare og næringsmiddel kontroll, genteknologi og - at "miljøkravene for norsk industri er blant Europas strengeste" at Norge skiller seg vesentlig ut. Dette siste momentet må ha vært viktig for NHOs analyse som ledet fram til at Norge bør bli med i EF for å påvirke miljøpolitikken, og at Norge ikke bør utarbeide strengere regler for forurensning fordi dette kan svekke norsk industris konkurranseevne.

Denne dobbelthet i argumentasjon, hvor man på den ene side skyver EFs miljøgaranti framfor seg og på den annen side advarer mot denne type politikk er av interesse. Det betyr at NHO gir sin støtte til at miljøvern skal sees i forhold til økonomi og konkurransedyktighet. Dette er egentlig ikke en uventet holdning, men man skulle tro - på bakgrunn av deres henvisning til miljøstandarder i EF og vektlegging av miljøgarantien - at man hadde tonet de økonomiske elementer ned for å rette søkelyset på de miljøproblemene som må løses.

Når det gjelder EFs miljøgaranti er den ikke uproblematisk å forholde seg til. Danmarks problem i forhold til direktivet om utplassering av genspleisede organismer viser de problemene og dilemmaer som kan oppstå i miljøpolitikken. Hvis EFs miljøminister Lone Dybkjær stemmer i mot direktivforslaget om

utplassering av genspleisede organismer virker dette som et veto. Resultatet er at EF ikke har noen regler for dette - og alt er derfor i utgangspunktet tillatt. Blir direktivet vedtatt - et direktiv som av miljøorganisasjonene betraktes som ubrukelig - står Danmark med strengere nasjonale regler enn EF-reglene. Vi skulle her tro at miljøgarantien automatisk gav aksept til de danske regler. Slik er det ikke. Her er det snakk om maksimumsregler hvor nasjonale ordninger skal erstattes av felles EF-regler. Danmark må i dette tilfelle velge om de vil beholde sin lovgivning inntil noen klager og det blir en sak ved EF-domstolen, eller om de vil anlegge sak mot EF for å få aksept for at miljøgarantien skal gjelde.

På mange måter kan NHO ta risikoen på en mengde særnorske regler på miljø-sektoren hvis vi blir medlem av EF med stor ro. Det er lite sannsynlig at norske politikere fører Norge inn i EF for så å bestrebe seg på å føre en mest mulig avvikende miljøpolitikk. For de som bekymrer seg mer for miljøproblemer enn for konkurransesituasjonen er det kanskje grunn for uro. Motstanden mot EF og EF-systemet som målbæres av miljøpartiene i EF-området må sees i lys av NHOs og deres likesinnes syn på forholdet mellom miljø og økonomi og deres gjennomslagskraft for dette synet.

Ayşe M. Bulak Hagelia:

EF PÅ VEG MOT EN ØKONOMISK UNION

I 1988 vedtok Det Europeiske Råd (EFs benevning for møte mellom stats- og regjeringssjefene i de 12 medlemslandene) å utrede en konkret plan for opprettelsen av økonomisk og monetær union (EMU). EF-kommisjonenes formann Jacques Delors fikk i oppdrag å legge fram en rapport om saken.

I følge EFs plan etter Delors rapport (April 1989) skal EMU realiseres i tre trinn hvorav det første trinnet settes i verk 1. juli i år. De første to trinnene er en teknisk og institusjonell forberedelse hvor medlemslandene effektiviserer det økonomiske og monetære samspillet i EF-området. Nødvendige EF-institusjoner som et europeisk sentralbanksystem (ECBS/EuroFed) blir opprettet. Det tredje og siste trinnet, som er den endelige formen for EMU, er et av de mest aktuelle temaene i dag.

I slutten av mars diskuterte finansministrene i EF det tredje trinnet i økonomisk og monetær union på et uformelt møte i Irland. To rapporter ble presentert som basis til diskusjonene. Rapportene som baserer seg på Delors rapport forklarer fordelene og ulempene med unionen og skisserer en modell for økonomisk og monetær union hvor EMU med sine nødvendige institusjoner og ECU, myntenhet for EF, med sitt plass i unionen blir presentert.

I det tredje trinnet får ECBS/EuroFed en sentralbankstatus i hele EF-området. I følge rapportene skal den europeisk sentralbank (ECBS/EuroFed) ha en føderal struktur hvor de eksisterende nasjonale sentralbankene og et sentral organ blir involvert i utformingen og gjennomføringen av politikken. Et styre av nasjonalbanksjefer fra medlemsland vil være ansvarlig for planlegging av felles monetærpolitikk og det sentrale organet vil

være ansvarlig for gjennomføring av politikken.

Det nye systemet bør, i følge rapporten, ha høy grad av uavhengighet fra nasjonale regjeringer og fellesskapets organer. Nasjonale sentralbanker sørger for at nasjonale systemer fungerer i samsvar med felles politikk, noe som krever uavhengighet for nasjonale sentralbank. ECBS/EuroFed vil ha tilsvarende kompetanse for å kunne gjennomføre den felles monetær politikken.

Gjennomføring av en felles europeisk valuta/myntenhet, ECU, er fortsatt ikke helt bestemt. Hvis det realiseres blir ECU myntenhet til ECBS/EuroFed. Men fast kursforholdet mellom valutaene (fastlåste valutakurser uten svingingsmarginer), som skal innledes i det tredje trinnet, gir samme økonomisk realitet. I dag er ECU en referanseverdi.

For å sikre at traktatfestede mål blir oppfylt, gis EF organer full beslutningskompetanse i monetære og makroøkonomiske spørsmål i det tredje trinnet. Da er det bare en monetær politikk for EF men fortsatt forskjellige økonomiske politikker. Allikevel krever samhörighet en generelt enighet på makroøkonomisk strategi, og mer sentralisert overnasjonal styring. Det betyr bl.a. at struktur- og regionalpolitikk må tilpasses EFs monetær og makroøkonomisk politikk.

Nasjonal budsjettpolitikk var et annet diskusjonstema under møte, hvordan offentlig underskudd finansieres og hva som er uakseptabelt nivå for underskudd og lån.

Alle medlemslandene er enige om å holde underskudd og lån på et "akseptabelt" nivå, men ikke hvordan det skal oppnås. En del medlemsland satser på markedets disiplin, mens andre foretrekker bindende regler fra fellesskapets organer.

Rapporten fastslår;

-ingen monetær finansiering av offentlig underskudd eller markedsprivilegium for det offentlige

-ingen garanti fra fellesskapet til å hjelpe et medlemsland med budsjettvansker

FORDELER OG ULEMPER MED EMU

Rapportene peker på svakheten med nasjonalpolitiske instrumenter foran et fullt liberalisert marked uten grenser (press på valuta kurs) og understreker behovet for et mer omfattende felles monetær system for å oppnå stabilitet og økende internasjonal innflytelse. Monetær union skulle medføre stabilitet i prisnivå og redusere usikkerheten i valutakurs.

Innføring av ECU som felles myntenhet vil redusere transaksjonskostnader og gjør monetærpolitisk samarbeid lettere.

Samtidig nevner rapporten redusert manøverevne for den enkelte medlemsstatene. Bruk av monetærpolitisk virkemidler ved økonomisk vansker blir ikke mulig lenger. Rigiditet (stivhet) i systemet for å oppnå stabilitet kan forverre konkurransevne og sysselsetting, særlig på mindre utviklede områder. Dette betyr f. eks. at et enkelt medlemsland ikke kan devaluere sin valuta for å kompensere dårlig konkurransevne. For å sikre at disse regionene får positive påvirkninger må fellesskapet gjennomføre nødvendige tiltak, det vil si at Brussel i større grad må ha ansvaret for regionalpolitiske tiltak og omfanget av disse.

Bjørn Strøm:

EUROPEISERING ... ?

Er vi blitt mer europeiske enn tidligere? Spørsmålet melder seg i forbindelse med at meningsmålerne kan fortelle at det har skjedd en klar endring i folks holdning til EF-medlemskap. Vi kan også konstatere at denne endringen lot seg måle på nyåret 1990. Har hendelser i løpet av 1989 gjort oss mer EF-vennlig - eller mer europeisert enn tidligere?

Løftes blikket på jakt etter en forklaring på denne utvikling må den være å finne i den østeuropeiske utvikling. Etter 5 år med "glasnost", "peristroika" og Gorbajsov har utviklingen øst for jernteppet i retning demokratisering gått hurtig. Den balanse 1945-systemet representerte med hensyn til allianser og blokker - både militære og økonomiske - er i full oppløsning. Det sterkeste inntrykk fra denne prosessen var den rumenske TV-sendte revolusjonen julen 1989. I det vi her i Norge nærmet oss store høytidshelger tørnet folk og maktapparat sammen i Romania i en revolusjon sendt direkte på fjernsyn. Avstanden til begivenhetene føles små, og vissheten om at dette skjer i egen verdensdel - i Europa - øker også bevisstheten om verdensdelen og vår plass i denne. Men hvordan denne bevissthet medfører endringer i syn på Norges forhold til økonomisk og politisk integrasjon i Vest-Europa trenger ytterligere forklaring.

Assosiasjonen mellom begrepet 'Europa' og de europeiske fellesskap (EF) med tilhørende prosess for å skape et "indre marked" synes uvanlig sterk i Norge. En sterk forbindelse mellom det å være EF-borger og det å være europeer i EF-område vil være forståelig, men når vi utenfor EF underkaster oss EFs premisser for det framtidige Europa bør noen stille seg skeptisk. Det betyr nemlig at EFs retorikk er vellykket og har et nedslagsfelt lagt

ut over EF-område.

EF-retorikken monopoliserer Europa-begrepet gjennom en nærmest systematisk bruk - eller misbruk - av selve ordet Europa. Det vi i Norge enda oppfatter som EF-parlamentet, denne rådgivende forsamling av folkevalgte fra EF-statene, omtales som Europa-parlamentet på EF-språket. Et annet eksempel ligger i at EF-toppmøtene, dvs. møtet mellom stats- og regjeringssjefer for EF-landene, har fått navnet "det europeiske råd". Selve symbolet for EF - europaflagget - er egentlig Europarådets flagg og symbol, men overtatt av EF det og. EF står i stor grad som en selvstendig politisk initiativtaker i Europa, og dette har utvilsomt styrket og legitimert symbolbruken. Utviklingsbanken for Øst-Europa - som ble til på EF-initiativ - framstår som et EF-foretak. Dette er i stor grad riktig helt til vi kommer til finansieringen av banken, noe som ikke er uvesentlig. Der bidrar EF og EF-statene med halvparten av grunnbeløpet, mens resten skal betales av de andre OECD-landene (EFTA, USA, Japan, Australia, New-Zealand).

Koblingen mellom begivenhetene i Øst-Europa og ønsket om EF-medlemskap må sees i lys av EFs meget vellykkede Europa-retorikk. Forholdet er at EF aldri har tatt mål av seg for å bringe denne retorikk til felts i Norge. Dette løses ved at den norske presse - og andre norske media - i all hovedsak går sammen om å løse denne oppgaven. I stor grad har norsk presse gjort et stykke arbeid som EF-Kommisjonen neppe kunne forvente av pressen i en medlemsstat. Mangel på kritisk analyse og journalistikk i landets største aviser er påtagelig.

På et område har imidlertid EF-retorikken enda ikke funnet sin form. Det gjelder den tyske samlingsprosess. Problemet er at en debatt med utgangspunkt EF og Europa som basis for tysk samling drukner i støyen fra den prosess som alt er på gang i Tyskland. Hvordan Hans-Dietrich Genschers ønske basert på at "vi ønsker ikke et tysk Europa men et europeisk Tyskland" skal la seg realisere, har ingen den ferdige oppskrift på. Øst-tysk deltagelse i EF går gjennom øst-tysk deltagelse i Vest-Tyskland. For EF blir utfordringen å løse de mange praktiske og tekniske

spørsmål - for så å ta fatt på de politiske.

I Europa - i vanlig geografisk betydning - ser vi utviklingen vekk fra 1945-systemets kalde krig og nedbygging av de økonomiske og politiske blokker. I Vest er de to økonomiske blokkene EFTA og EF i ferd med å utvide sitt samarbeide. I Øst-Europa er fortsatt en rekke spørsmål uavklart, og med tanke på utviklingen i Sovjet er det vanskelig å forutse hvor mange europeiske stater vi skal forholde oss til i 1993. Denne utviklingen åpner for et bredt samarbeide i Europa, og til et slikt samarbeide trengs det institusjoner. Spørsmålet som reiser seg er om man har disse institusjoner. Da blir problemstillinger knyttet til organisasjoner som EFTA eller samarbeidsformer som EF relevant. Det er imidlertid på langt nær sikkert - kanskje til og med tvilsomt - at konstruksjoner som EF og EFTA er de rette samarbeidsform. EF og EFTA, som begge har sitt utspring i den økonomiske reorganisering av Europa under innledningen til den kalde krig, er ektefødte barn av 1945-systemet, skreddersydd for det behov de forskjellige vestlige land følte på et gitt tidspunkt, er ikke nødvendigvis designet som den rette samarbeidsform for "det nye Europa".

EFs arbeid mot å realisere et "indre marked" i 1993 er en tøff jobb for fellesskapets organer. Det er ikke opplagt at "de 12" har felles interesser til en hver tid. Når det så lanseres et prosjekt som skal bringe disse 12 sammen i en økonomisk og politisk union - noe som kan minne om en forbundsstat - reises det ytterligere tvil om "de 12" egentlig ønsker en slik utvikling. Hvordan stiller dette seg når vi tenker på EF som et samarbeidsform for hele Europa, og hvor antall europeiske stater ikke er gitt? Det er kanskje slik at skal hele Europa samarbeide er vi nødt til å finne andre måter å gjøre dette på enn gjennom EF eller EFTA. Hvis det er slik at en politisk og økonomisk union mellom "de 12" - og alle andre etterhvert - er en naturlig løsning for Europa, burde EF-kommisjonens president Jacques Delors kunne gjøre Willy Brands ord til sine: "Det som hører sammen - vokser sammen", og prosessen ville gå av seg selv. Nå vet vi at Willy Brands ord gjelder Tyskland, og ikke Europa. Vi

ser at ikke en gang "de 12" EF-landene "vokser" sammen av seg selv. Vi ser også en utvikling i Øst-Europa, men det er lite sannsynlig at en "europeisering" gjennom EF-medlemskap er vårt beste bidrag til "normalisering" i Europa. Et Europa "fra Atlanterhavet til Ural" krever nye samarbeidfora - og ikke 1945-systemets institusjonelle løsninger. Den politiske union som kokes sammen i Brussel kan lett bli gal rett servert til gal tid, og bli sittende fast i den gale halsen.

Oddavør M Nordnes:

EØS-FORHANDLINGENE

Frihandelsavtalene som ble inngått mellom EFTA-landene og EF i 1973 var starten til å etablere et Vest-Europeisk frihandelsområde. Da man i 1984 møttes i Luxembourg for å diskutere erfaringene med avtalene, uttalte man at samarbeidet burde videreutvikles til det man omtalte som et Europeisk økonomisk samarbeidsområde (EØS). Konkret pekte man på at varehandelen ikke lenger ble hindret av toll, men forskjell i krav til standard, tekniske handelshindringer, opprinnelsesregler, statlige støtteordninger etc. var til hinder for enda friere flyt. Man mente også at samarbeidet burde utvides til områder som ikke var med i handelsavtalene. Her tenkte man på forskning og utvikling innen telekommunikasjon, informasjonsteknologi etc. Videre pekte man på en rekke felt hvor det burde innledes nærmere samarbeide eller konsultasjoner. Luxembourg-erklæringen utløste et stort antall arbeidsgrupper som søker å bygge opp løsninger "nedenfra".

I sin nyttårstale til EF-parlamentet i 1989 uttalte EF-kommisjonens formann Jacques Delors, at samarbeidet mellom EF og EFTA kunne bli mere omfattende ved at EFTA bl.a. etablerte overnasjonale organer. I den såkalte Oslo-erklæringen fra EFTA-landenes regjeringssjefer i mars samme år sa man seg villige til innlede drøftinger med EF ut fra en slik mulighet. De forskjellige utredninger, arbeidsgrupperapporter og politiske uttalelser om EØS det siste året, har i hovedsak gått på problemstillinger som ender opp i hvor og hvordan beslutninger skal fattes og praksis kontrolleres.

Målene for et EØS-samarbeide sett fra norsk side er å oppnå en forbedring av handelsavtalen gjennom å løse de problemstillingene

som Luxembourg-erklæringen peker på vedrørende fri vareflyt. Man vil også delta i EFs arbeide innen miljø, utdanning, forskning og utvikling, forbrukerspørsmål etc. Dette betyr at man ønsker å forlate den "statiske" karakter som handelsavtalen har ved at man vet hva man har skrevet under på, til en "dynamisk" avtale hvor man ikke kjenner løsningen på mange av de områdene man skal samarbeide om. En forutsetning for å velge en slik løsning er at man har prosedyrer for beslutningsprosessen som sikrer medinnflytelse. Medinnflytelse og avgivelse av suverenitet i beslutninger om nasjonale lover og regler er to sider av samme sak.

Spørsmålet om medinnflytelse står sentralt når forhandlingsposisjonene skal klarlegges. EFTA-landene har forskjellig holdning til hvor mye suverenitet man vil avgi og også forskjellig holdning til hvordan medinnflytelse i en EØS-beslutningsprosess skal organiseres. EF har også problemer med å bli enige med seg selv i valg av forhandlingsgrunnlag. Kommisjonen har knyttet mye prestisje til etableringen av en EØS-avtale og har sett med en viss velvilje på EFTAs ønsker for beslutningsprosessen. EF-parlamentet derimot er redd for alt som kan redusere den smule innflytelse de i dag har.

EF forventes å vedta et forhandlingsmandat i ministerrådsmøte 18. juni og det satses på at forhandlingene formelt kommer i gang før 1. juli. På dette tidspunktet går formannsvervet i EFTA over fra Sverige til Sveits og i EF går vervet over fra Irland til Italia.

Det som er kjent om EF-kommisjonens forslag til forhandlingsmandat kan ikke overraske noen. Man forutsetter at EFs beslutningsprosess forblir autonom, - det vil si at EFTA-landene ikke deltar i denne beslutningsprosessen. Man ønsker at avtalen skal inngås mellom EF og EFTA som parter og ikke med det enkelte EFTA-land. EFs lov- og regelverk skal legges til grunn og man vil sikte mot en felles handelspolitikk ovenfor tredjeland, - det vil si at man sikter mot en tollunion. Man vil at fisk skal inngå i avtalen og understreker at markedsadgang skal byttes mot fiskerettigheter for EFs fiskere i EFTA-landenes farvann. Også

enkelte jordbruksvarer kan man være interessert i å ta inn i avtalen. All offentlig støtte må tilfredsstillende EFs krav til fri og ikke konkurranse-forvridende samhandel og man må ha et felles organ for overvåkning og domsbeslutning.

Rent forhandlingstakisk må dette oppfattes som et naturlig valg fra EFs side. Å vurdere opplegget som et uttrykk for at EF skulle ha tapt interesse for EFTA vil være fullstendig feil.

EFTA har ikke klart å gi entydige signaler og det ville derfor være dumt av EF i mandatet å legge opp til løsninger som vil være omstridt i EF og som man ikke vet om EFTA-landene vil samle seg om. En følelse man kan ha er at Delors nyttårstale og EFTA-landenes Oslo-erklæring var et forsøk på politisk "ovenfra og ned" løsning av sammensatte praktiske spørsmål og vesentlige prinsipielle spørsmål. De praktiske spørsmålene vil trolig kunne løses på basis av Luxembourg-prosessen. De prinsipielle spørsmålene i Oslo-erklæringen har et omfang som tilsier at de ikke kan løses gjennom et "kupp-preget" opplegg.

Oddvar M Nordnes:

NÅR BLIR NORGE EF-MEDLEM?

Meningsmålinger foretatt jevnlig av flere aviser, viser at folk til en viss grad har endret holdning til spørsmålet om medlemskap i løpet av vinteren. Fra en klar overvekt av "nei til EF", er vi nå kommet i en situasjon hvor "vet ikke"-gruppen og "ja til EF" har økt. "Ja", "nei" og "vet ikke" er nær jevnstore, men med en overvekt på "ja". Samtidig viser en måling foretatt av Verdens Gang at ca 80% av de spurte tror Norge vil melde seg inn i EF i løpet av 90-årene. Landbrukets Utredningskontor har også foretatt en undersøkelse av hvilke argumenter som vektlegges. Alle målingene peker i retning av manglende tillit til argumentasjonen for eget standpunkt som det for mange må være frustrerende å leve med. Dette viser at det er behov for en opprusting av kunnskapsnivå om EF og gjennomtenkning av konsekvensene av et medlemskap.

Nå er opinionsundersøkelser og det å gå til valgurnene to forskjellige ting. At Norges EF-standpunkt er avgjort ved en folkeavstemning i 1972, tilsier at den ikke bør endres av Stortinget uten en ny rådgivende folkeavstemning. Sammensetning av Stortinget denne perioden, valgprogrammene og forløpet av valgkampen i 1989 tilsier ikke at dette Stortinget kan iverksette en folkeavstemning. Det vil også være slik at uavhengig av en folkeavstemning, kreves det 3/4 flertall i Stortinget for å melde Norge inn i EF. Det betyr at med 165 representanter i stortingssalen, vil 42 motstandere hindre medlemskap.

Dersom det nye stortinget som velges i 1993 har mindre enn 42 motstandere mot norsk EF-medlemskap, er det sannsynlig at det søkes om medlemskap. Imidlertid vil EF neppe ha en repetisjon av hendelsene i 1972. Det betyr at det nye stortinget må ha fått

fullmakt til nye forhandlinger gjennom stortingsvalget, eller man må holde en rådgivende folkeavstemning før medlemskapsforhandlingene tar til. En sannsynlig tempoplan vil kunne være at folkeavstemningen holdes tidlig i 1994, forhandlinger og ratifikasjoner skjer i løpet av 1994-95 og eventuell tiltredelse skjer tidligst 1. januar 1996.

Det store spørsmålet blir; når utkjempes kampen om norsk medlemskap i EF?

De viktigste partipolitiske forberedelsene til stortingsvalg består i arbeidet med valgprogram og nominasjon av kandidater. Kandidatene må i hovedsak være enige i innholdet i de ulike programpostene. Det vil si at dersom f.eks. Arbeiderpartiet programfester arbeide for norsk EF-medlemskap, vil det være vanskelig for motstandere å bli nominert på sikker plass. Dersom formuleringene blir mindre forpliktende, f.eks. at man knytter beslutningen om medlemskap til resultatet av en eventuell folkeavstemning, vil også erklærte motstandere kunne bli nominert.

Arbeiderpartiets holdning til og håndtering av EF-spørsmålet blir trolig helt avgjørende for om søknad sendes i neste stortingsperiode eller ikke. Dette bygger på en antakelse om at Høyres og Fremskrittspartiets kandidater vil være bundet av valgprogrammet for et medlemskap, at SVs representanter vil stå mere fritt til å vurdere spørsmålet, og at SP og KRF er motstandere. Vi bygger også på en forutsetning om at mandatfordelingen ikke endres vesentlig. Som kjent har SP, KRF og SV i dag tilsammen 42 representanter på "Tinget". Det er åpenbart at ledelsen i Arbeiderpartiet arbeider for å kunne programfeste en norsk medlemskapsøknad.

Svaret på spørsmålet om når EF-kampen egentlig utkjempes blir derfor at dette skjer allerede i 1992-93. En hovedarena vil være Arbeiderpartiets lokal- og fylkesorganisasjon. Viktige aktører vil være LOs klubber og forbund.

Hva vil en ny EF-kamp dreie seg om?

Det EF vi kjenner i dag er en delvis oppfyllelse av det EF vi så konturene av i 1972. Formålet, - varig økonomisk vekst -, er det samme. Romatraktaten anviser to hovedvirkemiddel, 1) etablering av et indre marked, 2) tettere økonomisk samarbeide.

Dette skulle egentlig vært fullført i 1970. Nå ligger det an til av det indre marked vil være fullt ut gjennomført til 1993. På det økonomiske området er intensjonene om en pengemessig- og økonomisk union sterkere i dag enn i 1972 og arbeidet med traktatutvidelse for å få til dette er i gang. Så langt er det samme problemstillinger i dag som i 1972.

Det nye som er kommet til gjennom "Enhetsakten", - revisjon av Romatraktaten pluss litt til -, endrer ikke vesentlig på innholdet i EF. Tankene om å utvikle EF til en politisk union med felles utenriks- og forsvarspolitik er en ny dimensjon. Tanken om å løfte EF-parlamentet fra å være et "liksom-parlament" til et parlament med reell makt, virker i dag mere troverdig.

Demokratiseringen i Øst-Europa er brakt inn i bildet som et argument for norsk EF-medlemskap. Trolig vil det vise seg at denne utviklingen produserer minst like sterke argumenter mot.

Hovedkonklusjonen blir at EF bygger på de samme verdier nå som i 1972 og 1957. EF-kampen i Norge i 1972 var en kamp om endring i norsk verdinormering. Det ligger an til omkamp! Spørsmålet er derfor ikke når Norge blir med i EF, men fortsatt om vi er tjent med medlemskap.